

**Поедноставено партнерско
оценување на спроведувањето на
европскиот статистички Кодекс на
добра практика во Република
Македонија**

Конечен извештај

Подготвен од
Хана Шлеглова и Гунтер Копш

Содржина

Вовед	3
1 Апстракт	4
2 Наоди по принцип	6
2.1 Принцип 1: Стручна независност	6
2.2 Принцип 2: Мандат за прибирање податоци	9
2.3 Принцип 3: Адекватност на ресурсите.....	10
2.4 Принцип 4: Посветеност на квалитетот	12
2.5 Принцип 5: Статистичка доверливост.....	14
2.6 Принцип 6: Непристрасност и објективност	16
2.7 Принцип 15: Достапност и јасност	18
3 Координативната улога на Националниот статистички институт	21
4 Добри практики што треба да се истакнат	21
5 Листа на активности за подобрување по принцип од Кодексот	22
Анекси	26
Анекс А: Дневен ред на посетата	26
Анекс Б: Листа на учесници	26

ВОВЕД

Поедноставеното партнерско оценување (Light Peer Review - LPR) на Државниот завод за статистика (ДЗС) на Република Македонија беше спроведено во рамките на финансираниот проект на ЕУ "Глобални оценувања на статистичките системи на земјите-кандидатки и потенцијалните земји-кандидатки, како и земјите од Европската програма за соседство". Компанијата ИКОН-ИНСТИТУТ Паблик Сектор ГмбХ, согласно со договорот со Евростат, беше одговорна за организирање на сите активности и задачи поврзани со LPR.

Процесот на оценување беше инициран како одговор на барањето упатено од ДЗС до Евростат во февруари 2010 година. Мисијата за оценување се одржа од 2 до 5 ноември 2010 година. Структурата на LPR е тесно поврзана со методолошкиот пристап користен во процесот на партнерското оценување на земјите-членки на ЕУ. Овој специфичен пристап се фокусира на институционалната околина и деловите за дисеминација во европскиот статистички Кодекс на добрата практика и е составен од следниве принципи: (1) Професионална независност, (2) Мандат за прибирање податоци, (3) Адекватност на ресурсите, (4) Посветеност на квалитетот, (5) Статистичка доверливост, (6) Непристрасност и обејктивност, и (15) Достапност и јасност. LPR е ограничено на националниот статистички институт и на неговата координативна улога во рамките на националниот статистички систем.

LPR резултира со извештај со кој се оценува усогласеноста со Кодексот на добрата практика за избраните принципи на ниво на индикатори. Извештајот е подготвен врз основа на информациите пробрани за време на четиридневната мисија во Заводот, како и врз основа на доставениот материјал од ДЗС и Евростат пред и за време на мисијата (посебно прашалникот за самооценување пополнет од ДЗС). Извештајот вклучува збир на активности за подобрување што ги опфаќаат разгледуваните принципи од Кодексот на добрата практика.

Тимот на оценувачи многу ја ценеше добро подготвената посета и отвореноста на комуникацијата и со вработените во ДЗС и со претставниците од партнерските организации и заинтересираните страни. Тимот на оценувачи е сигурен дека партнерското оценување ќе биде од корист за идниот развој на ДЗС.

Членови на тимот на оценувачи:

Експерти:	г. Гунтер Копш г-ѓа Хана Шлегрова
Учесник од Евростат:	г-ѓа Јане Уткилен
Набљудувачи:	г-ѓа Букет Хасанчеби (Турски статистички институт) г. Драган Вукмировиќ (Статистички завод на Република Србија)

1 АПСТРАКТ

Главни наоди (вклучително и оцена на координативната улога на националниот статистички институт):

- (1) Главната цел на Поедноставеното партнерско оценување (LPR) е да се оцени усогласеноста на Државниот завод за статистика (ДЗС) на Република Македонија со избрани принципи земени од европскиот статистички кодекс на добрата практика. Ова, за возврат, ќе го поддржи понатамошниот напредок на ДЗС.
- (2) Тимот на оценувачи препозна видлив и добро документиран напредок во развојот на ДЗС во поглед на разгледуваните институционални аспекти, како и достапноста на неговите статистички информации. Уште повеќе, интервјуата со главните заинтересирани страни заедно со резултатите од Анкетата за задоволство на корисниците потврдуваат дека е постигнат значителен напредок во многу статистички домени во последните неколку години.
- (3) ДЗС е главниот производител на официјални статистики во Република Македонија и се чини дека е прифатен како координатор на националниот статистички систем од останатите производители на официјални статистики. ДЗС има потпишано меморандуми на разбирање со најголем дел од останатите производители на официјални статистики и е водечка институција во планирањето на Петгодишната програма за статистички истражувања. Се препорачува статистичките податоци од сите производители на официјални статистики да се објавуваат на веб-страницата на ДЗС.
- (4) Дискусиите меѓу тимот на оценувачи и менаџментот и заинтересираните страни доведоа до заклучокот дека ДЗС произведува и дисеминира официјални статистики почитувајќи ги принципите на професионална независност, статистичка доверливост и непристрасност и објективност во согласност со Законот за државната статистика. Сепак, се препорачува да се измени Законот за државната статистика и да се вклучи експлицитно упатување на независноста во поглед на содржината и времето на објавување на статистичките соопштенија, да се направи потранспарентен процесот на назначување на директорот на ДЗС, да се наведат попрецизно потребните квалификации на директорот и да се продолжи мандатот на директорот.
- (5) ДЗС има детален правен мандат да прибира податоци потребни за спроведување на Програмата за статистички истражувања, без разлика

дали директно од известувачките единици или од административни збирки на податоци. Сепак, понатамошното подобрување на употребата на административни податоци е добро препозната од ДЗС и претставува јасна цен на Заводот. Правната основа за користењето на административните податоци треба да биде зајакната и треба да бидат потпишани дополнителни меморандуми на разбирање со давателите на административни податоци. Воспоставувањето електронско прибирање на податоци од деловните субјекти е важен напредок што треба да биде развиен понатаму.

- (6) Високите нивоа на мотивација и професионализам меѓу кадарот на ДЗС директно придонесуваат за напредокот што го има постигнато Заводот во последните неколку години. Сегашниот број вработени и финансиските ресурси на ДЗС се, сепак, недоволни за да се спроведат активностите за развој неопходни за да се постигне навремена усогласеност со европските барања. Ќе има сериозен ризик за планираните активности за развој ако човечките и финансиските ресурси на ДЗС не се зголемат забележително во следната година.
- (7) Квалитетот е од голем приоритет за ДЗС. Клучните документи во Заводот ја потврдуваат посветеноста на менаџментот на прашањата за квалитет. Моделот на Рамката за самооценување е воведен како пристап кон квалитетот и научените лекции влијаеле врз начинот на кој е раководен Заводот. Извештаи за квалитет се изготвуваат за неколку истражувања, додека квалитетот во процесот на производство на податоци се следи до одреден степен. За да се обезбеди систематски пристап кон оценувањето на квалитетот во статистичките процеси, во подготовка се процедури за мониторинг на квалитетот на процесите. Сите политики на ДЗС поврзани со квалитетот треба да се објават на неговата веб-страница не само заради транспарентност, туку и за да се промовираат напорите на ДЗС во оваа област.
- (8) ДЗС им посветува големо внимание на дисеминацијата на податоците и на подобрувањето на јасноста и достапноста на произведените статистички податоци. Главните корисници на статистички податоци беа задоволни од значителниот напредок во оваа област. Понатамошни унапредувања ќе се постигнат со пуштањето во функција на новата веб-страница во 2011 година, вклучувајќи и воведување на кориснички ориентиран алатки на веб-страницата и објавување на метаподатоци во стандардизирана структура. Покомплетни податоци за методологијата и квалитетот на податоците, како и презентирања на политиките на Заводот (на пр., Стратегијата за квалитет, Стратегијата за дисеминација)

ќе доведат до подобро разбирање и користење на податоците и до подобрување на претставата за ДЗС.

- (9) Менаџментот на ДЗС ја изрази својата јасна тенденција да преземе понатамошни чекори кон усогласување со европскиот статистички Кодекс на добрата практика. Ова исто така се потврдува и во Стратегијата за квалитет на Заводот. Тимот на оценувачи дискутираше за планираните активности за подобрување (наведени во Поглавје 5) со менаџментот и раководниот кадар на ДЗС. Овие активности се целосно поддржани од тимот како целина.

2 НАОДИ ПО ПРИНЦИП

2.1 ПРИНЦИП 1: СТРУЧНА НЕЗАВИСНОСТ

Стручната независност на статистичките органи од политички, регулаторни или управни органи и тела, како и од претставници на приватниот сектор, го осигурува кредибилитетот на европската статистика.

Генерална оценка

ДЗС е, согласно со Законот за државната статистика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 54/97 и 21/07) стручна и независна управна организација со овластувања воспоставени со овој Закон и со други акти. Законот експлицитно ја пропишува стручната независност на ДЗС и на неговиот директор во неколку членови, како и на другите институции овластени да произведуваат и да дисеминираат официјални статистички податоци. Тој исто така му дава силна улога на ДЗС во целосниот процес на планирање на Програмата.

Дискусиите меѓу тимот на оценувачи, менаџментот и вработените во ДЗС, членовите на Статистичкиот совет и претставниците на разните групи корисници оставија впечаток дека ДЗС дејствува независно во практиката, без политичко влијание.

Сепак, во моментот се одвива политичка дебата за прашања поврзани со следниот попис на населението. Од најголема важност е Законот за Пописот што треба да се спроведе наскоро (кој во моментот е во собраниска процедура) да биде усогласен со Законот за државната статистика. Сите методолошки прашања мора да бидат предмет на одлука на ДЗС и на неговиот директор и треба да бидат во согласност со меѓународните стандарди и препораки.

2.1.1 Индикатор 1.1: Независноста на статистичкиот орган од политички и други надворешни влијанија при производството и дисеминацијата на официјалната статистика е определена со закон.

Членот 2 од Законот за државната статистика ја опишува државната статистика како независна стручна активност. Согласно со член 4, сите активности реализирани за производство на државна статистика треба да се спроведуваат следејќи ги принципите на неутралност (објективниот начин на воспоставување на методите и дефинициите за прибирање, обработка и дисеминација на статистички податоци, без никакво влијание), објективност, рационалност, доверливост и професионална независност (во врска со професионалната независност, Законот пропишува дека "прашањата од официјалната статистика мора да се спроведуваат врз основа на стручни и научни методи и наоди и мора да бидат заштитени од какво било влијание"). ДЗС (согласно со член 8) останува стручна и независна управна организација. Законот бара изменување во смисла на воведување јасно упатување на независноста во содржината и навременоста на статистичките соопштенија.

2.1.2 Индикатор 1.2: Директорот на статистичкиот орган има доволно висока хиерархиска позиција што обезбедува пристап, на високо ниво, до законодавните тела и органите на јавната администрација. Директорот треба да биде од највисок стручен ранг.

Хиерархиската позиција на директорот на ДЗС е споредлива со онаа на директорите на другите владини агенции. Директорот го назначува и го отповикува Владата. Законот наведува дека директорот на ДЗС има фиксен мандат од четири години (со можност за повторно назначување по истекот на овој период) и обезбедува гаранција против несоодветно отповикување, на тој начин зајакнувајќи ја понатаму стручната независност на ДЗС. Законот исто така дава општ опис на квалификациите потребни за оваа позиција. Сепак, процесот на назначување треба да биде потранспарентен и бараните квалификации треба да бидат наведени појасно во измените на законот. Понатаму се препорачува да се продолжи мандатот на директорот.

2.1.3 Индикатор 1.3: Директорот на статистичкиот орган и, кога е соодветно, раководителите на неговите статистички тела имаат одговорност да обезбедат европските статистики да се произведуваат и да се дисеминираат на независен начин

Член 11 од Законот за државната статистика експлицитно одредува дека одговорност на директорот на ДЗС е да донесува одлуки "за работи што се однесуваат на експертски и методолошки прашања од државната статистика". Сите партнери на интервјутото од Партнерското оценување изјавија дека ДЗС ги составува податоците и ги дисеминира резултатите на стручен и независен начин.

2.1.4 Индикатор 1.4: Раководителот на статистичкиот орган и, кога е соодветно, раководителите на неговите статистички тела ја имаат исклучивата одговорност при решавањето за статистичките методи, стандарди и процедури, како и за содржината и роковите на статистичките соопштенија.

Одговорноста на директорот на ДЗС за содржината и методологијата на сите статистички активности и опфатот и типот на податоците што се прибираат и се дисеминираат врз основа на Петгодишната програма е јасно наведена во член 11 од Законот за државната статистика. Сите партнери за време на интервјуто потврдија дека законот се спроведува целосно во однос на стручната независност.

2.1.5 Индикатор 1.5: Статистичките програми за работа се објавуваат, а периодичните извештаи го опишуваат постигнатиот напредок.

Согласно со член 22 од Законот за државната статистика, ДЗС е одговорен за подготовка на Петгодишната програма за статистички истражувања во соработка со другите овластени производители на официјалната статистика. Програмата ја одобрува Владата и таа може да се измени еднаш годишно. Програмата се објавува во "Службен весник на Република Македонија" и на веб-страницата на ДЗС. Планирањето на Петгодишната програма и нејзините годишни ревизии се добро организирани од ДЗС. Пред поднесување на Предлог-програмата до Владата, се одвиваат исцрпни дискусии со останатите производители, со корисниците и со Статистичкиот совет

ДЗС е одговорен за подготовка на Годишен извештај за спроведувањето на Програмата за статистички истражувања, кој го доставува до Владата.

2.1.6 Индикатор 1.6: Статистичките соопштенија јасно се истакнуваат и се објавуваат одвоено од политичките изјави.

Статистичките соопштенија се јасно препознатливи дека доаѓаат од ДЗС и не содржат никакви политички коментари. ДЗС има прецизно дефинирани внатрешни процедури за подготовка на соопштенија што се прават во блиска соработка со стручните одделенија и одделенијата за дисеминација. ДЗС прави напори да ги зајакне контактите со медиумите, меѓу другото, со одржување обуки за методолошки теми.

2.1.7 Индикатор 1.7: Статистичкиот орган, кога е потребно, јавно коментира статистички теми, вклучувајќи и критики и злоупотреба на официјалната статистика.

Законот за државната статистика јасно му дава право на директорот на ДЗС да реагира јавно во случај на погрешно толкување или злоупотреба на податоците на ДЗС. Произлезе дека постојат внатрешна политика и добро воспоставена процедура за тоа како да се реагира јавно во случај на таква појава. ДЗС ја следи реакцијата на медиумите за статистичките соопштенија

врз дневна основа. Во случај на сериозно погрешно толкување или злоупотреба, ДЗС реагира вообичаено со известување на уредникот и со барање за корекција. ДЗС не интервенира во случај на неточна употреба на статистичките податоци во политички дебати. Пишана процедура се уште не е достапна и се препорачува таква политика да се формулира и да се објави на веб-страницата.

2.2 Принцип 2: МАНДАТ ЗА ПРИБИРАЊЕ ПОДАТОЦИ

Статистичките органи мора да имаат јасно законско овластување за прибирање информации за европските статистички цели. Администрацијата, претпријатијата, домаќинствата и широката јавност мора да бидат обврзани со закон заради овозможување пристап или давање податоци за европски статистички цели на барање на статистичките органи.

Генерална оценка

Законот за државната статистика, особено Поглавјата V и VII јасно му даваат на ДЗС законско овластување да прибира податоци потребни за спроведување на Програмата за статистички истражувања. ДЗС има право да прибира податоци директно од извештајните единици и да има пристап до административни извори на податоци.

И покрај фактот дека истражувањата на домаќинствата се доброволни и дека неуспехот да се пополни прашалник од областа на деловните статистики не се казнува од ДЗС, стапките на одговор се доста високи споредени со оние во многу други европски земји. Во однос на употребата на административни податоци, ДЗС, покрај законските одредби, има потпишано и неколку меморандуми за разбирање со јавни институции. Во практика, сепак, има простор за подобрување во однос на достапноста до податоците на соодветен начин. Затоа, законската основа за користење на административните податоци треба да биде зајакната и на ДЗС треба да му се даде поголемо влијание кога станува збор за содржината на административните извори на податоци.

2.2.1 Индикатор 2. 1: Мандатот за прибирање информации за продукција и дисеминација на официјалната статистика е определен со закон.

Поглавјето VII од Законот за државна статистика го регулира прибирањето податоци од правни и од физички лица за целиот статистички систем. Членовите 31 до 35 од Законот ги дефинираат правата и обврските на ДЗС, како и правата и обврските на извештајните единици во врска со примарното прибирање податоци за статистички цели. Опфатот и содржината на статистичките истражувања се определуваат со Програмата за статистички истражувања. Пописите на населението, домаќинствата и земјоделството се уредуваат со посебни закони.

ДЗС има почнато подготовки за воспоставување на користењето на електронски прашалници и електронски пренос на податоци преку Интернет од претпријатијата за да се намали нивната оптовареност.

2.2.2 Индикатор 2. 2: Со националната легислатива на статистичкиот орган му е дозволено да користи административни евиденции за статистички цели.

Согласно со членовите 26 и 27 од Законот за државната статистика, ДЗС има право да користи административни извори на податоци, со исклучок на податоци што не смеат да бидат користени за статистички цели согласно со законските основи на овие административни податоци. Генерално, ДЗС нема проблеми да ги добие потребните административни податоци. Сепак, зголемената употреба на административни податоци за статистички цели е од висок приоритет за ДЗС. ДЗС има склучено неколку Меморандуми за разбирање со давателите на административни податоци; треба да бидат склучени уште Меморандуми. Понатаму се препорачува појасно да се потенцира во Законот за државната статистика правото на ДЗС на пристап до сите административни извори на податоци потребни за статистички цели и да се вклучи правило во Законот што ќе ги обврзува сите јавни институции да го информираат ДЗС за постоењето на кои било нови административни извори на податоци или за какви било промени во постојните извори на податоци. ДЗС треба да истражи понатаму како може да ги поддржи министерствата да ги водат нивните административни регистри и како може да се зајакне неговото влијание врз содржината на административните извори на податоци (статистичките закони на Ирска и на Норвешка се пример за ова). Понатаму, на ДЗС треба да му бидат дадени метаподатоците за административните податоци што ги користи.

2.2.3 Индикатор 2. 3: Врз основа на правен акт, статистичкиот орган може да обврзува на одговор за целите на статистичките истражувања.

Поглавјето XII од Законот за државната статистика му овозможува на ДЗС да ги казнува извештајните единици во задолжителните истражувања ако тие не ги достават бараните податоци до ДЗС во рамките на предвидениот рок или ако достават неточни податоци. Иако ДЗС не го користи ова право, стапките на одговор се доста високи. Политиката на ДЗС е да соработува блиску со претпријатијата нагласувајќи ја важноста на статистичките податоци за да ги убеди претпријатијата да доставуваат податоци. Исто така, ДЗС почна подготовка на електронски формулар за прибирање податоци преку Интернет за да се намали оптовареноста на претпријатијата.

2.3 ПРИНЦИП 3: АДЕКВАТНОСТ НА РЕСУРСИТЕ

Достапните ресурси на статистичките органи мора да бидат доволни за да ги исполнат барањата на европската статистика.

Генерална оценка

Вработените во ДЗС се високо мотивирани и добро образовани. Ова е главната причина за видливиот напредок што го има остварено Заводот во последните години, како што беше потврдено и од многу корисници интервјуирани за време на LPR. Сепак, сегашниот број на вработени не е доволен за да се спроведат сите развојни активности неопходни за навремено постигнување усогласеност со европските барања. Исто така, ќе биде неопходен и зголемен буџет за да се оствари ова. Фактот дека официјалната статистика е посебно поглавје во рамките на процесот за преговори за пристапување, како и дека статистичките информации се потребни во најголем дел од останатите поглавја ја зголеми свесноста за нејзината важност. Сепак, тоа резултира само со мало зголемување на бројот на вработените во ДЗС во 2008 и во 2009 година и со речиси непроменет буџет. Во 2010 година може да се пополнат само 3 до 4 нови работи места место планираните 20, а и буџетот е намален.

2.3.1 Индикатор 3. 1: Човечките, финансиските и информатичките ресурси, соодветни и по обем и по квалитет, се обезбедени за да ги исполнат потребите на европската статистика.

Во поглед на капацитетот на вработените, може да се нагласат неколку позитивни аспекти. Генерално, вработените се добро образовани; повеќе од 70% имаат високо образование и добро познавање на англискиот јазик. Флукуацијата на вработените е ниска. Платите во Заводот се споредливи со платите во министерствата и Заводот, генерално, има имиџ на добар работодавач. Бројот на апликанти на конкурсите за вработување е секогаш многу висок. Заводот посветува големо внимание на ефикасно управување со човечките ресурси.

Сепак, човечките и финансиските ресурси не се адекватни и покрај фактот дека раководството на ДЗС прави секаков напор успешно да го спроведе стратегискиот план. Веројатно нема да има нови вработувања во јавната администрација во следната година и се очекуваат натамошни кратења на буџетот на ДЗС. Тешко е да се замисли како ДЗС ќе биде во можност да ги почне неопходните развивања за да се усогласи со европските барања ако не се поправи состојбата со ресурсите. Има уште работа пред ДЗС да достигне целосна усогласеност со правото на ЕУ. (Општото запирање на вработувањата не се проширува во дополнителни привремени ресурси потребни за спроведување на Пописот на населението во 2011 година). ДЗС има развиено систем за следење на трошоците, кој ги поедноставува и овозможува да бидат координирани планирањето на активностите и буџетот и на тој начин ја подобрува ефективната употреба на достапните ресурси.

2.4 ПРИНЦИП 4: ПОСВЕТЕНОСТ НА КВАЛИТЕТОТ

Сите членки на европскиот статистички систем се обврзуваат на работа и соработка според принципите наведени во "Декларацијата за квалитет на европскиот статистички систем".

Генерална оценка

ДЗС многу го нагласува квалитетот на произведените статистики. Клучните документи објавени од ДЗС (на пр., визијата на ДЗС) ја потврдуваат посветеноста на ДЗС на квалитетот. Значајни подобрувања беа постигнати неодамна. Стратегија за квалитет, акцискиот план и други документи беа подготвени за спроведување на мерењето и оценувањето на квалитетот. Систематски пристап може да се види во документите и нивната имплементација.

ДЗС го има прифатено официјално европскиот Статистички кодекс на добрата практика; Кодексот е преведен на македонски јазик и е поставен на веб-страницата.

Моделот САФ (Common Assessment Framework) е воведен во ДЗС како средство за водење на напорите кон ефективно подобрување на квалитетот. Моделот влијаеше врз начинот на кој работат вработените во ДЗС (тимска работа итн.). Второто самооценување според САФ беше спроведено кон крајот на 2009 година. Процесот на проценување е во последната фаза. Раководството на ДЗС е движечката сила во овој процес.

2.4.1 Индикатор 4. 1: Квалитетот на продуктоот редовно се следи според компонентите на квалитетот на ЕСС.

Извештаи за квалитет се подготвуваат за неколку истражувања, главно според законодавството на ЕУ. Извештаите се доставуваат до Евростат и се користат за внатрешни цели.

Врз основа на димензиите за квалитет објавени од Евростат, како и на искуството на ДЗС, беше подготвен водич за квалитет и објавен на интранет за лицата што ги раководат истражувањата и други лица вклучени во производството на статистички податоци. Координацијата, методолошкото советување и пресметувањето на специфични индикатори (прецизност) се обезбедуваат од Одделението за статистички и математички методи.

За да се примени стандардизиран пристап за мерењето на квалитетот на податоците, ДЗС усвои структура за квалитет на метаподатоците. Нејзината имплементација почна со 21 истражување. Намерата е да се опфатат сите истражувања и статистички области.

2.4.2 Индикатор 4. 2: Поставување процеси за следење на квалитетот на прибирањето, обработката и дисеминацијата на податоците.

Квалитетот се следи до одреден степен преку фазите на производство на податоците; фреквентноста се базира врз периодиката на спроведените статистички истражувања. Прибирањето на податоци (на пр., неодговорот),

внесот на податоците и обработката се следат вообичаено, како и навременоста и точноста, преку фазата на дисеминација на податоците. За да се обезбеди систематски пристап до оценувањето на квалитетот во статистичките процеси, се подготвуваат процедури за следење на квалитетот.

2.4.3 Индикатор 4.3 Воспоставени се процеси со кои се разгледува квалитетот вклучувајќи и отстапки во квалитетот, со кои се планираат постојните и новите истражувања.

ДЗС дава голема важност на точноста на произведените податоци. Во случај ДЗС да очекува одговори од важни статистички единици во блиска иднина, ДЗС претпочита да ја одложи дисеминацијата на статистичките резултати за да се избегнат проблеми со точноста на податоците и да се спречат ревизии на податоците веднаш потоа. Пилот-истражувања се спроведуваат пред воведувањето нови истражувања.

2.4.4 Индикатор 4.4 Упатствата за квалитет се документирани и персоналот е добро обучен. Овие упатства се во пишана форма и се јавно објавени.

Документите поврзани со квалитетот се достапни на интранет (стратегијата за квалитет, акцискиот план за квалитет, упатствата за квалитет итн.). Објаснувањето на политиката за ревизија и нејзиното објавување на веб-страницата, како и објавувањето на други политики на ДЗС поврзани со квалитетот е од големо значење за транспарентноста. Тоа е во насока на промовирање на напорите на ДЗС во оваа област.

Обука од областа на управување на квалитетот беше спроведена во јуни 2009 година во рамките на регионалната програма за статистичка соработка ИПА 2007, а исто така ваква обука е инкорпорирана и во програмата за обука на ДЗС. Обука за управување со квалитет и евалуација е имплементирана интерно. Понатамошни обуки за квалитет ќе поддржат систематски пристап и ќе помогнат во размената на искуство што ДЗС веќе го има стекнато, како внатре во ДЗС, така и со другите производители на официјалната статистика.

2.4.5 Индикатор 4.5 Постои редовен и исцрпен преглед на клучните статистички аутпути, а по потреба се ангажираат и надворешни експерти.

Ревизии на статистичкото производство се спроведувани од меѓународни организации (на пр., ММФ), со помош на надворешни консултанти. Известувањето за квалитет, кое е во согласност со законските критериуми на ЕУ, исто така се смета дека игра важна улога во процесот на подобрување на квалитетот на ДЗС. Интернетите ревизии се обезбедуваат од Одделението за внатрешна ревизија, чии активности може да бидат

ориентирани кон производството на статистики согласно со статистичкото искуство на неговиот кадар.

2.5 ПРИНЦИП 5: СТАТИСТИЧКА ДОВЕРЛИВОСТ

Приватноста на давателите на податоците (домаќинства, претпријатија, администрација и други), доверливоста на информациите што ги обезбедуваат тие и нивната употреба само за статистички цели мора да бидат апсолутно загарантирани.

Генерална оценка

ДЗС ја зема многу сериозно статистичката доверливост. Принципот на доверливост е одразен во Законот за државната статистика, во интерните документи произведени од ДЗС и во одредени мерки преземени од ДЗС (на пример, информација за давателите на податоци во статистичките прашалници и изјавата потпишана од сите вработени на почетокот на нивното вработување).

Принципот на доверливост исто така им е добро познат на корисниците. Комитет за статистичка доверливост е основан за да ги поддржи активностите спроведени од ДЗС во оваа област.

2.5.1 Индикатор 5.1 Статистичката доверливост е загарантирана со закон.

Статистичката доверливост е загарантирана со закон. Законот за државната статистика вклучува многубројни специфични одредби поврзани со ова прашање, особено дефиницијата на статистичката доверливост како еден од главните статистички принципи, одговорностите на ДЗС (на пр., да ги информира известувачките единици, да ги обезбеди информациите во статистичките формулари и во работата на анкетарите), употребата на доверливи податоци, како и обврската на ДЗС да усвои мерки и техники и други правила. Законот е достапен на Интернет.

2.5.2 Индикатор 5.2 Персоналот на статистичкиот орган, при назначувањето, потпишува изјави за доверливост.

Персоналот на ДЗС е должен да потпише изјави за доверливост веднаш по почнувањето на нивното вработување во ДЗС. Оваа изјава има важност и по престанокот на нивното вработување. Во согласност со интерните правила – обврската за заштита на податоците продолжува и по престанокот на вработувањето – оваа обврска треба да биде зајакната со вметнување на ова правило во Законот.

2.5.3 Индикатор 5.3 Пропишани се значителни казни за секое самоволно кршење на статистичката доверливост.

Во согласност со членовите 62 и 63 од Законот за државната статистика, може да бидат покренати казни за прекршување на статистичката

доверливост. Бидејќи овие казни се доста ниски, интерните процедури поврзани со принципот на доверливост исто така вклучуваат и дисциплински мерки во вакви случаи.

2.5.4 Индикатор 5.4 Обезбедени се инструкции и упатства за заштита на статистичката доверливост при процесите на производство и дисеминација. Овие упатства се во пишана форма и се јавно објавени.

Насоките и упатствата се елаборирани во форма на интерни правилници. Нивната цел е да ги објаснат правилата, да ја зајакнат важноста на доверливоста и да ги водат вработените во ДЗС во производството и дисеминацијата на статистичките податоци. Правилата се достапни за вработените преку интранет. Комитетот за статистичка доверливост е создаден да ги поддржи напорите на ДЗС во оваа област, вклучително и подготовката на упатства и сродни активности.

Одговорноста на ДЗС да ги штити доверливите податоци е наведена во статистичките прашалници и во информациите што се упатуваат до сите даватели на податоци во истражувањара. Ова е дел од политиката на ДЗС да го промовира принципот на доверливост во јавноста. Останатите производители на статистики, како и корисниците на статистички податоци го потврдија нивното знаење за принципот и нивната увереност дека ДЗС го почитува.

2.5.5 Индикатор 5.5 Поставени се физички и технолошки услови за заштита на сигурноста и интегритетот на статистичките бази на податоци.

Во рамките на Партнерското оценување произлезе дека нема причина за сомневање во техничката и физичката заштита на статистичките бази на податоци. Воспоставени се процедури за да го обезбедат применувањето на принципот на доверливост. Посебно одделение во Секторот за ИТ-поддршка работи на информатичка заштита на податоците. Напредок е постигнат во спречувањето на пристапот до ИТ-мрежата. Преземени се понатамошни иницијативи за употребата на автоматизиран софтвер за детекција на доверливи податоци. Соработката на разни сектори претставена во Комитетот за статистичка доверливост придонесува за тестирањето и подготовката на овој софтвер.

2.5.6 Индикатор 5.6 Се применуваат стриктни протоколи за пристап на надворешните корисници до статистичките микроподатоци за истражувачки цели.

Пристапот до микроподатоци за истражувачки цели е достапен согласно со Законот за државната статистика. Развиени се интерни процедури за да се олесни ова. Неопходна е согласност на директорот за да се дозволи пристап до микроподатоците. Одлуката на директорот се заснова врз оценката на пишаните апликации на заинтересираните истражувачи што потврдуваат

дека микроподатоците ќе бидат користени само за специфични и јасно објаснети истражувачки цели. Истражувачите треба да платат за дополнителната работа при подготовката на микроподатоците. Новите иницијативи на ДЗС се ориентирани кон подобрување на статистичкото законодавство, кон промовирање на можноста за пристап до микроподатоци за научните институции на својата веб-страница и кон подготовка на збирови од податоци за потребите на корисниците.

2.6 Принцип 6: НЕПРИСТРАСНОСТ И ОБЈЕКТИВНОСТ

Статистичките органи мора да произведуваат и да дисеминираат европска статистика почитувајќи ја научната независност, на објективен, стручен и транспарентен начин, според кој сите корисници се третираат еднакво.

Генерална оценка

Набљудувањата за време на Партнерското оценување доведоа до заклучокот дека ДЗС ја почитува научната независност во производството и дисеминацијата на официјалните статистики и ги спроведува своите задачи на објективен, професионален и транспарентен начин. Практиката за обезбедување на еднаков пристап до новообјавените податоци треба да биде потенцирана како пример. Би било корисно да се наведе експлицитно и во Законот за државната статистика.

2.6.1 Индикатор 6.1: Статистичките податоци се прибираат врз објективна основа определена со статистичките правила.

Објективноста на Државниот завод за статистика е еден од принципите потенцирани експлицитно во Законот за државната статистика. Директорот на ДЗС, согласно со член 11, е одговорен за содржината и методологијата на статистичките активности и за опфатот и типот на податоците што се прибрани и дисеминирани врз основа на Програмата. Заинтересираните страни што беа интервјуирани беа сигурни дека ДЗС составува статистики на објективен начин.

2.6.2 Индикатор 6.2: Изборот на изворите и статистичките техники е направен според статистичките правила.

ДЗС следи политика дека изборот на извори на податоци и статистички техники е воден единствено од статистички правила. Во врска со методологијата, користењето на меѓународно прифатени норми и стандарди е јасна цел на ДЗС. Заинтересираните страни што беа интервјуирани го потврдија професионализмот на вработените во ДЗС.

2.6.3 Индикатор 6.3: Грешките откриени во објавените податоци се коригираат што е можно побргу и тоа се објавува.

Ако се откријат грешки во објавените статистички податоци, истите ќе бидат коригирани, а корисниците ќе бидат информирани. За да се избегнат такви грешки, вработените во ДЗС се свесни дека тие ќе бидат казнети согласно со клаузулата за одговорност во Законот за државните службеници, ако се докаже дека се тие одговорни за објавените грешки. Препорачливо е формално да се документира целата процедура на коригирање грешки во форма на упатство што може да се вклучи во стратегијата за дисеминација или да се објави одделно на веб-страницата.

2.6.4 Индикатор 6.4: Информациите за методите и процедурите што ги користи статистичкиот орган се јавно достапни.

За повеќе од 75% од статистичките аутпути, ДЗС веќе објавува информации на својата веб-страница за методите и процедурите што се користат. Сепак, метаподатоците се уште не се стандардизирани и варираат многу во опфатот и квалитетот меѓу разните статистички домени. Комплетно нов и сеопфатен систем на метаподатоци во стандардизирана структура ќе биде пуштен во употреба идната година на веб-страницата на ДЗС. Стратегијата за дисеминација на ДЗС треба да биде дополнета со поглавје за објавување метаподатоци.

2.6.5 Индикатор 6.5: Датумите и времето на објавување на статистичките соопшенија се најавуваат однапред.

ДЗС редовно објавува Календар на објавување што ги содржи датумите на објавување за следните три месеци. Отстапувањата од Календарот, кои не се случуваат многу често, не се објавуваат однапред. Корисниците треба да се јавуваат во ДЗС и да прашуваат за новиот датум. Итно се препорачува секоја промена во датумот на објавување да биде колку што е можно однапред објавена во име на транспарентноста. Во Стратегијата за дисеминација се споменува Календарот на објавување, но исто така во неа треба да се објасни под кои услови може да се промени датумот во Календарот на објавување.

2.6.6 Индикатор 6.6: *Сите корисници имаат подеднаков пристап до статистичките соопштенија во исто време, а секој привилегиран предвремен пристап за секој надворешен корисник е ограничен, контролиран и јавен. Во случај кога има протекување на информации, процедурите за предвремен пристап треба да се ревидираат за да се осигури непристрасност.*

Сите корисници имаат еднаков пристап до статистичките соопштенија истовремено. Под никои услови не е дозволен привилегиран пристап пред нивното објавување. Од дискусиите со корисниците за време на Партнерското оценување произлезе дека овој пристап е генерално прифатен и дека нема притисок врз ДЗС да дозволи привилегиран пристап.

2.6.7 Индикатор 6.7: *Статистичките соопштенија и изјави дадени на прес-конференции се објективни и непартиски.*

Воспоставени се интерни процедури за подготовка и усвојување на соопштенија и за подготовка на изјави за прес-конференции. Блиската соработка меѓу стручните лица од Секторот за дисеминација и останатите вработени во ДЗС, кои работат во соодветната стручна област, ги гарантира објективноста и професионализмот на соопштенијата. Политички изјави никогаш не се вклучуваат во статистичките соопштенија. Процедурите за подготовка и усвојување на соопштенија за јавноста и изјави за прес-конференции треба да бидат опишани во Стратегијата за дисеминација или во кој и да е друг документ што е објавен на веб-страницата на ДЗС.

2.7 Принцип 15: Достапност и јасност

Европската статистика треба да биде презентирана во јасна и разбирлива форма, дисеминирана на соодветен и погоден начин, расположлива и достапна на непристрасен начин, со придружни метаподатоци и упатства.

Генерална оценка

ДЗС посветува големо внимание на дисеминацијата на податоците, како и на подобрувањето на јасноста и достапноста на статистичките податоци. Стратегијата за дисеминација е усвоена од ДЗС; остварени е нов развој, главно во електронската презентација на податоците и подготовката на стандардизирани метаподатоци.

Најголем дел од корисниците реагираа позитивно на постигнатиот напредок во оваа област. Анкетите за задоволство на корисниците и комуникацијата со корисниците се важни извори што помагаат во разбирањето на потребите на корисниците.

За да се подобри содржината на презентираната информација, повисок приоритет треба да му се даде на презентирањето на напорите и политиките на ДЗС што би помогнало да се зголеми транспарентноста на статистичката

работа и да се подобри сликата за ДЗС. Повеќе коментари и објаснувања би воделе кон подобро разбирање и користење на статистичките податоци, меѓу другото во рамките на активностите за зголемување на статистичката писменост.

2.7.1 Индикатор 15.1: Податоците се презентирани во форма што овозможува правилна интерпретација и корисни споредби.

Веб-страницата на ДЗС нуди соопштенија, пристап до јавната база на податоци, електронски верзии на публикациите на ДЗС итн. Новата веб-страница е во подготовка; целта е да се подобрат содржината, дизајнот и техничките аспекти на сегашната веб-страница.

Во 2007 година, за прв пат беше спроведена Анкета за задоволство на корисниците, а во 2009 година беше спроведена втората Анкета. Резултатите од Анкетата се анализирани и користени за подготовка на понатамошните подобрувања во дисеминацијата на податоците.

Опфатот и структурата на метаподатоците, вклучително и објаснувањата за методологијата и квалитетот, се многу различни во зависност од доменот и формата на презентација на податоците. Нов систем на стандардизирани метаподатоци е во подготовка. Тој ќе биде објавен на веб-страницата на ДЗС од 2011 година па натаму.

Корисниците беа задоволни од дисеминацијата на статистичките податоци и од веб-страницата. Оние што имале прашања можеле директно да контактираат со ДЗС. Сепак, подобрени објаснувања за достапните податоци би придонеле кон подобро разбирање на податоците.

2.7.2 Индикатор 15.2: Дисеминацијата користи современа информатичка и комуникациска технологија и, ако е потребно, традиционални печатени материјали.

ДЗС добро го користи Интернетот како медиум за комуникација. Корисниците ја ценеа презентацијата на електронските верзии на публикациите што ги има на веб-страницата на ДЗС. Воведувањето на кориснички ориентиран алатки (на пр., Ексел) што овозможуваат пофлексибилна употреба на дисеминираните податоци на веб-страницата е во подготовка, согласно со препораките дадени од корисниците во Анкетата за задоволство на корисниците.

2.7.3 Индикатор 15.3: Кога е можно, се подготвуваат анализи по нарачка и тие се објавуваат.

Анализи по нарачка и специфични статистички аутпути се дел од работата на ДЗС. Производите и услугите по нарачка, врз основа на дискусии меѓу ДЗС и корисниците, се плаќаат од клиентите.

2.7.4 Индикатор 15.4: Пристап до микроподатоци може да се дозволи за истражувачки цели. Тој пристап подлежи на стриктни протоколи.

Пристапот до микроподатоците е обезбеден, како што е објаснето во принцип 5 (индикатор 5.6). Овој пристап подлежи на стриктни протоколи и ДЗС работи на понатамошен напредок во оваа област (промоција на пристапот до податоците, подготовка на зборови од податоци итн.).

2.7.5 Индикатор 15.5: Метаподатоците се документираат според стандардизирани системи за метаподатоци.

Стандардизацијата на метаподатоците се смета за една од важните цели на ДЗС. Се преземаат напори да се помогне објавувањето на метаподатоците во стандардизирана структура (врз основа на користењето на ESMS-фајлови). Оваа задача треба да биде подобро претставена во Стратегијата за дисеминација.

2.7.6 Индикатор 15.6: Корисниците се информираат за методологијата на статистичките процеси и за квалитетот на статистичките аутпути во однос на критериумите за квалитет на европскиот статистички систем.

Претставувањето на методологија на статистичките процеси и на квалитетот на статистичките аутпути на веб-страницата варира. За некои истражувања (на пр., APC) е објавен детален опис со индикатори за квалитет, за некои истражувања или форми на презентирање на податоци информацијата е ограничена на содржината на статистичките индикатори (на пр., јавна база на податоци на веб-страницата). Соопштенијата генерално вклучуваат повеќе информации. Истото важи и за публикациите.

Семинарите и сличните активности се користат за презентирање статистички податоци во рамките на активностите за зголемување на статистичката писменост.

Покомплетна информација за методологијата и квалитетот на податоците може да помогне во презентирањето на статистичките податоци на општата јавност, да се зголеми транспарентноста на работата на ДЗС и за општото разбирање на статистиката.

3 КООРДИНАТИВНАТА УЛОГА НА НАЦИОНАЛНИОТ СТАТИСТИЧКИ ИНСТИТУТ

Се чини дека ДЗС е прифатен како координатор на националниот статистички систем од останатите производители на официјални статистики и покрај фактот дека улогата на ДЗС како координатор не е доволно јасно прецизирана во Законот за државната статистика. Треба да се направи дополнување на Законот со кое ДЗС јасно се назначува за главен производител и координатор на системот на официјалната статистика, вклучувајќи и јасна дефиниција на неговата улога како координатор. ДЗС има потпишано Меморандум за разбирање со најголем дел од останатите производители на официјалната статистика, главно за поддршка на размената на податоци меѓу институциите, но и за помагање во доделувањето задачи и промовирањето соработка во други области на работа. Меморандуми за разбирање треба да бидат склучени со сите останати производители на официјални статистики.

ДЗС е водечката институција во процесот на планирање на Петогодишната програма за статистички истражувања. Тој е законски одговорен за подготовка на Програмата во соработка со останатите производители на официјални статистики и истата ја доставува до Владата на одобрување, по извршените дискусии со Советот за статистика. Одговорноста за примената на статистичките класификации лежи во ДЗС. Статистичките класификации доставени од ДЗС до Владата и одобрени од нејзина страна се законски обврзувачки за сите јавни институции.

За да се зајакне понатаму улогата на ДЗС како координатор на националниот статистички систем, би било корисно да се објават сите статистички податоци од сите производители на официјалната статистика на веб-страницата на ДЗС.

4 ДОБРИ ПРАКТИКИ ШТО ТРЕБА ДА СЕ ИСТАКНАТ

Законот за државната статистика не ги регулира само производството и дисеминацијата на официјалните статистики од ДЗС, туку и производството и дисеминацијата на сите официјални статистики од сите производители на официјални статистики. Тој исто така вклучува и правила за координација на статистичкиот систем.

ДЗС има јасна политика дека официјалните статистички податоци им се достапни на сите корисници на еднаков начин. Привилегиран пристап не е дозволен.

5 ЛИСТА НА АКТИВНОСТИ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ ПО ПРИНЦИП ОД КОДЕКСОТ

5.1 Принцип 1: Професионална независност

Активности за подобрување	Рок
Подготовка на ревидиран Закон за државната статистика	2011
Објавување боршура од Кодексот на добрата практика на македонски јазик	2011

5.2 Принцип 2: Мандат за прибирање податоци

Активности за подобрување	Рок
Потпишување договори со дополнителни производители на податоци и ревидирање на постојните договори за да се појасни мандатот и да се подобри квалитетот на административните записи.	2012
Подобрување на соработката со претпријатијата за да се подобри свесноста од важноста на веродостојни и точни статистички податоци.	2012
Почнување на електронско прибирање на податоци.	2012
Разгледување на можноста за прибирање на податоци за големите претпријатија директно од нивните ИТ-системи.	2014

5.3 Принцип 3: Адекватност на ресурсите

Активности за подобрување	Рок
Ревидирање на Стратегијата за бекап и архивирање и развивање на систем за бекап и архивирање.	2012

5.4 Принцип 4: Посветеност на квалитетот

Активности за подобрување	Рок
Подготовка на упатства и процедури за мониторинг на квалитетот при прибирањето, обработката и дисеминацијата на податоците, следени од нивната примена.	2012 (упатства)

5.5	Принцип 5: Статистичка доверливост	
	Активности за подобрување	Рок
	Усвојување политика за пристап до микроподатоци за истражувачки цели и нејзина транспарентност.	2011
5.6	Принцип 6: Непристрасност и објективност	
	Активности за подобрување	Рок
	Постојните интерни процедури за подготовката на соопштенија и други публикации да се направат јавни.	2011
5.7	Принцип 7: Добра методологија	
	Активности за подобрување	Рок
	Воспоставување работна група за дефинирање проект за ревизија на статистички истражувања (онаму каде што е потребно) за нивно понатамошно хармонизирање со методологиите на ЕУ.	2011
	Почнување на примената на процесот на ревизија.	2011
5.8	Принцип 8: Соодветни статистички процедури	
	Активности за подобрување	Рок
	Подготовка на упатства за прибирање и внесување на податоците и шифрирање.	2012
	Подготовка на упатства за обработка на податоците.	2012
	Почеток на примена на Статистичкиот бизнис процес-модел.	2011
5.9	Принцип 9: Умерено оптоварување на давателите на податоците	
	Активности за подобрување	Рок
	Воспоставување процедури за подобра координација на дизајнот на примерокот и истражувањето.	2012
	Спроведување на Анкета за мислењето на давателите на податоци.	2013
5.10	Принципле 10: Ефективност на трошоците	
	Активности за подобрување	Рок

Спроведување автоматизирано уредување и користење современи техники за внес на податоците.	Почеток 2012
Анализирање на резултатите од Системот за пресметка на трошоци.	2012
5.11 Принцип 11: Релевантност	
Активности за подобрување	Рок
Воспоставување и одржување Регистар на корисници на податоци.	2012
5.12 Принцип 12: Прецизност и сигурност	
Активности за подобрување	Рок
Воспоставување процедури за мерење непримерочни грешки.	2013
Подготовка и објавување политика за ревизија на податоци.	2011
5.13 Принцип 13: Навременост и точност	
Активности за подобрување	Рок
Анализирање на можностите за намалување на временскиот јаз меѓу датумот на појава и датумот на публикување на податоците.	2013
5.14 Принцип 14: Доследност и споредливост	
Активности за подобрување	Рок
Документирање на прекини во временските серии.	2011 – 2015
Анализирање на достапноста на некои важни статистички податоци (на пр., вработени, плати)	Во тек
5.15 Принцип 15: Достапност и јасност	
Активности за подобрување	Рок
Редизајн на веб-страницата со подобрени аспекти на содржината, дизајнот и техниките.	2011
Воведување на кориснички ориентиран алатки за флексибилно користење на дисеминираните податоци на веб-страницата.	2011 – 2012
Објавување референтни метаподатоци според стандардизираната структура (ESMS) заедно со	2011 – 2014

дисеминираните податоци.	
Анализирање на визуелниот идентитет и редирајирање на содржината на публикациите.	2012
Спроведување систематски активности за целосно усогласување со SDMX на ЕУ.	2014
Спроведување систематски активности за целосно усогласување со Специјалниот стандард за дисеминација на податоци на ММФ (Special Data Dissemination Standard (SDDS))	2011

АНЕКСИ

АНЕКС А: ДНЕВЕН РЕД НА ПОСЕТАТА

АНЕКС Б: ЛИСТА НА УЧЕСНИЦИ